

Tomi Punkeri

ANALYYSI BACHIN KANTAATISTA ICH WILL DEN KREUZSTAB GERNE TRAGEN SEKÄ KATSAUS SEN ESITTÄMISEEN SOITINYHTYEEN SOLISTINA

ANALYYSI BACHIN KANTAATISTA ICH WILL DEN KREUZSTAB GERNE TRAGEN SEKÄ KATSAUS SEN ESITTÄMISEEN SOITINYHTYEEN SOLISTINA

Tomi Punkeri
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Musiiikin koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikin tutkinto-ohjelma, kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Tomi Punkeri

Opinnäytetyön nimi: Analyysi Bachin kantaatista Ich will den Kreuzstab gerne tragen sekä katsaus sen esittämiseen soitinyhtyeen solistina

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 23 + 8

Tämän opinnäytetyön keskeisenä sisältönä on Johann Sebastian Bachin Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaatin (BWV 56) analysointi ja esittäminen. Tarkempina tutkimuskohteena ovat kantaatin sanoma ja kantaattikonsertin järjestämisen haasteet. Lisäksi työ sisältää katsauksen kantaatin esittämisestä solistin näkökulmasta.

Työn alussa käsitellään osa osalta kantaatin tulkintaa sekä tekstin ja musiikin yhteyttä. Keskeisin sisältö teoksessa on Jumalan johdatus, joka kuljettaa ihmisen läpi elämän tuskien lopulta paratiisiin. Työssä käsitellään myös kantaatin esittämiseen liittyvän taiteellisen projektin käytännön järjestelyjä, henkilökohtaisen harjoittelun ja esiintymisen haasteita ja toteutusta. Lisäksi pohditaan, miten kanttori voi seurakuntaelämässä hyödyntää kantaattimusiikkia.

Lähdemateriaalina työssä on käytetty internetistä löytyvää lähdekirjallisuutta Johann Sebastian Bachista, kantaateista ja esiintymisestä. Lisäksi lähteinä on käytetty myös aiheesta kirjoitettua kirjallisuutta. Kantaatin analyysi ja esiintymiseen liittyvä pohdinta perustuu itsereflektioon ja lähdemateriaaliin. Myös taiteellisen projektin yleisöpalautetta on hyödynnetty.

Tutkielman johtopäätöksinä voidaan todeta, että onnistunut barokkimusiikin tulkinta vaatii solistilta perehtyneisyyttä eri säveltäjien nuotinnustyyliin ja intuitioon perustuvaa ilmaisua. Esiintyessään laulusolisti joutuu kestämään jännitystä, ja estääkseen rämpikuumetta on harjoiteltava teosta pitkäjänteisesti. On myös hyödyllistä työskennellä akustiikaltaan erilaisissa tiloissa, jotta laulun synnyttämät kehon tuntemukset tulevat tutuiksi. Hengellisessä musiikissa teksti on tärkeässä roolissa. Tästä syystä esiintyjän on perehdyttävä tekstiin syvällisesti.

Asiasanat: kantaatit, laulumusiikki, kirkkomusiikki, hengellinen musiikki, esiintyminen, barokki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Music, Option of Church Music

Author: Tomi Punkeri

Title of thesis: Analysis of Bach's Cantata Ich will den Kreuzstab gerne tragen and Review of Performing it as Soloist

Supervisor: Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017

Number of pages: 23 + 8

The most important content of this thesis is the analysis and presentation of Johann Sebastian Bach's Ich will den Kreuzstab gerne tragen -cantata (BWV 56). The aim of the research was the meaning of the cantata and arranging a concert. Furthermore, this thesis includes a review of the presentation from the soloist's point of view.

The connection between the text and music is addressed at the beginning of the work followed by a description about practical preparations of the concert, personal training and challenges of performing as a singer. The pivotal meaning of the text is about the guidance of God in a man's life on earth eventually leading to paradise. Also the thesis discussed how a church musician can utilize a cantata in the daily life of a congregation.

The source material consists of researches, reviews and other literature on Johann Sebastian Bach, cantatas and performing. The discussion about the analysis and performance was based on self-reflection and the source material. As well as the feedback from the audience was also taken into account.

The conclusions of this study are that a successful interpretation of Baroque music demands studying the different styles of notation of different composers. Moreover, it requires expression based on intuition. A singer must endure the suspense of performing and stage fright. One may prepare for this by long-term practice including rehearsing in different places with different acoustics. In this way the sensations that a singer senses in his/her body become familiar. In spiritual music the text is in a big role and that is why a performer must study the text carefully.

Keywords: cantatas, vocal music, church music, spiritual music, performing, baroque

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TEOSANALYYSI	8
2.1	Taustaa	8
2.2	Ensimmäinen aaria.....	9
2.3	Ensimmäinen resitatiivi.....	11
2.4	Toinen aaria	12
2.5	Toinen resitatiivi	13
2.6	Koraali	14
3	KATSAUS KONSERTIN JÄRJESTÄMISEEN.....	16
3.1	Ennen konserttia	16
3.1.1	Projektin järjestämisestä	16
3.1.2	Käytännön järjestelyt.....	16
3.1.3	Henkilökohtainen harjoittelu	17
3.2	Esiintyminen	19
4	POHDINTA	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on projekti, jossa perehdytään Johann Sebastian Bachin Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaattiin (BWV 56) sekä sen työstämisen ja toteuttamisen luomiin haasteisiin, teoksen analysointiin ja konsertin järjestämiseen. Kantaatti esitettiin projektin taiteellisena osana. Työssä tarkastellaan yksityiskohtaisesti konsertin organisoinnin eri vaiheita ja haasteita sekä pureudutaan teoksen tekstiin ja tekstin ja musiikin yhteyteen. Opinnäytetyön tavoitteena on myös tehdä selvitystä kirkkomusiikkiteoksen esitystilanteen organisoinnin käytäntöön liittyvistä haasteista.

Työssä tullaan myös käsittelemään kokemuksia siitä, mitä teoksen esittäminen esittäjässä ja kuulijassa herättää. Nämä ilmiöt ja niiden käsittely tulevat perustumaan lähinnä itsereflektioon. On myös mielenkiintoista miettiä mahdollista hengellistä antia, jonka kuulija, laulaja tai soittaja voivat kantaatista itselleen saada. Myös taiteellisen aspektin tarkastelu on läsnä teoksen ollessa Bachin yksi kuuluisimmista miesäänelle sävelletyistä kantaateista. Eri asioiden käsittelyssä käytetään lähdemateriaalin lisäksi itsereflektion kautta saatuja havaintoja, joita opinnäytetyökonsertin järjestäminen ja toteuttaminen synnyttivät. Tekstien ja musiikin analyyseissä käytetään allekirjoittaneen omien ideoiden lisäksi lähdemateriaalia.

Kirkkomusiikki ja erityisesti Johann Sebastian Bachin säveltämä laulumusiikki ovat kiinnostavia taiteenmuotoja. Niissä yhdistyvät hengellinen sanoma ja länsimainen taidemusiikki. Tämä oli tärkeä asia miettiessäni mahdollista opinnäytetyöni aihetta, sillä kirkkomusiikkiopinnoissa hengellisyys ja luterilainen kirkko ovat vahvasti läsnä. Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaattia esitetään melko vähän. Kantaatti sopii myös hyvin minun äänityypilleni ja on haastavuudeltaan riittävän vaikea viedäkseen samalla lauluopintojani eteenpäin. Näistä syistä juuri tämä kantaatti valikoitui opinnäytetyöni teokseksi.

Klassisena laulajana hengellinen musiikki on isossa roolissa esitettävässä ohjelmistossa, sillä erityisesti Suomessa seurakunnat järjestävät paljon hengellisiä kirkkokonsertteja ja siten työllistävät laulajia ja kanttoreita. Hengelliseen ohjelmistoon täytyy aina suhtautua hieman eri tavalla verrattuna maalliseen ohjelmistoon, sillä hengellinen musiikki on kuulijalle ja esittäjälle sanomaltaan usein hyvin henkilökohtaista. Siinä tulee myös esille evankelionimaisia аспекteja, ja musiikko joutuu siten ottamaan jopa enemmän vastuuta musiikin sanomasta ja tulkinnasta kuin maallista

musiikkia esitettäessä. Tämän asian parissa kanttorit joutuvat työskentelemään lähestulkoon päivittäin.

2 TEOSANALYYSI

2.1 Taustaa

Kuten nimestä voi päätellä, maallinen kantaatti (cantata) oli italialaista perua. Se kehittyi 1600-luvulla rinnan oopperan kanssa. Kantaatti oli erityisesti taiteentuntijoiden laji, sillä sitä viljeltiin oppineiden ja aristokraattien piirissä. Se myös rohkaisi kokeiluihin. Johann Sebastian Bachia ennen 1700-luvun alussa yksi tuotteliaimmista kyseisen taidemuodon taitajista oli Alessandro Scarlatti, joka vakiinnutti kantaatin muodon siten, että siihen kuului kaksi tai kolme da capo -ariaa, joiden välissä oli resitatiivit. Muodon syntymiseen vaikutti merkittävästi myös teologi ja runoilija Erdmann Neumeister. Yleensä kantaatit käsittelivät lemmeikkäitä ja pastoraalisia teemoja. Joskus ne olivat myös historiallisia tai humoristisia, mutta tämä oli harvinaisempaa. Myöhemmin kantaatit alkoivat olla sisällöltään myös hengellisiä. (Boyd 1983,147.)

Bach sävelsi kaiken kaikkiaan viisi vuosikertaa kantaatteja jokaista sunnuntaita ja pyhäpäivää kohden. Lähes puolet nuoteista on kadonnut. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö teoksia olisi sävelletty. (Boyd 1983, 146.)

Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaatti on sävelletty 19. sunnuntaille helluntaista (Finscher 1999, 61). BWV 56 vuodelta 1726 on harvoja Bachin kantaatteja, joka on – päätöskoraalia lukuun ottamatta – basson soolokantaatti. Bachin tunnetuimpiin kuuluvan kantaatin teksti ei suoraan liity päivän evankeliumiin. Sen sijaan sen toistuvat viittaukset Johanneksen ilmestyksen tekstikohtiin, jotka suomalaisessa perinteessä liitetään pyhäinpäivään, tekevät tästä kantaatista myös pyhäinpäivään sopivan. (Haapasalo, viitattu 4.3.2017.) Aarioiden ja resitatiivien alkuperäisen runoilijan henkilöllisyyttä ei tiedetä (Finscher 1999, 61). Loppukoraalin tekstin on kirjoittanut Johann Franck (Ettler, Seiffert & Taubmann 1982, 2).

Kantaatti numero 56 käsittelee itsessään huomattavasti vähemmän syntiä kuin muut tälle pyhälle sävelletyt teokset. Teoksen keskiössä on ennemminkin matka, joka ihmisen on maan päällä tehtävä. Vaikka kantaatti on täynnä metaforia vaikeista ja haastavista ajoista, sen keskeisenä viestinä on vaikeuksiin valmistautuminen ja niistä selviäminen. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

BWV 56 on selvästi positiivisempi kuin muut Bachin samalle pyhälle säveltämät kantaatit. Se on kuvaus kärsineestä ja voipuneesta kristitystä, joka on valmis kohtaamaan ja voittamaan kaikki haasteet matkalla kohti vapahdusta Jumalan osoittamalla tiellä. Näistä henkilökohtaisista seikoista johtuen on sopivaa, että kantaatti on sävelletty juuri soolokantaatiksi. Asian merkittävyyttä lisää myös se, että solisti on äänialaltaan basso, sillä solistin karaktäärillä pyritään ilmaisemaan raskaan matkan symbolista painoarvoa. Myös kantaatin nostattava ja voimaannuttava sanoma on kerrottava voimakkaasti ja uskottavasti. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

2.2 Ensimmäinen aaria

Ich will den Kreuzstab gerne tragen,
Er kömmt von Gottes lieber Hand,
Der führet mich nach meinen Plagen
Zu Gott, in das gelobte Land.
Da leg ich den Kummer auf einmal ins Grab,
Da wischt mir die Tränen mein Heiland selbst ab.

Kannan mielelläni ristasauvaani,
jonka olen saanut Jumalan rakkaasta kädestä.
Se johdattaa minut, vaikeuksienkin jälkeen,
Jumalan luo, luvattuun maahan.
Siellä viimein hautaan tuskani hautaan,
siellä Vapahtajani itse kuivaa kyyneleeni.

Suomennos Tomi Punkeri

Ensimmäinen aaria alkaa positiivisesti: ”Kannan mielelläni ristasauvaani, jonka olen saanut Jumalan rakkaasta kädestä.” Tämä on metafora Jumalan johdatuksesta, joka auttaa meidät kärsimyksistä haudan lepoon ja lopulta taivaaseen. Joidenkin lähteiden mukaan ristasauva on sekstanttia edeltänyt navigointiväline. Ei kuitenkaan ole tarkkaa selvyyttä, minkälainen navigointiväline on kyseessä, mutta siitä varmasti on ollut apua merenkulkijalle (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

Kantaatin aloittava aaria on yksi Bachin avarimmista: siinä yhdistyvät nuotinnuksen haastavuus ja päättäväisyys. Jousien ja continuoan lisäksi keskeisessä roolissa ovat kolme oboeta. Oboeilla ei kuitenkaan ole itsenäisiä solistisia tehtäviä, vaan ne ovat mukana vain värityksen ja vahvistuksen vuoksi, sillä ne kaksintavat viuluja ja alttoviuluja läpi koko kantaatin. Ritornello kuullaan kokonaisuudessaan neljä kertaa: alussa, lopussa ja kahdesti solistiosuuksien välissä. Jokainen solistiosuus koostuu kahdesta rivistä tekstiä siten, että ensimmäinen osuus kattaa sanat "Ich will den Kreuzstab gerne tragen, er kommt von Gottes lieber Hand." Jälkimmäiset osuudet kattavat sitten tekstin loput osat. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

Vaikka teksti viittaakin onnellisuuteen ja iloon, ei musiikki herätä kuulijassa erityisen positiivista tunnetta. Tällä Bach pyrkii tuomaan esiin taistelun ja kärsimyksen, jonka tekstin henkilö joutuu Jumalan johduksesta huolimatta matkallaan kokemaan. Aarian ensimmäiset neljä tahtia sisältävät fraasin (liite 1), joka kiteyttää koko teoksen ytimen: nouseva ja tavoitteellinen kuvio 2. viuluissa, jota seuraa laskeva alisteinen motiivi. Fraasia seuraa 1. viulujen toisinto, jota yhdistellään ja kehitellään, kunnes lopulta bassosolisti aloittaa soolonsa. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.) Aarian ensimmäisessä fraasissa kuullaan dissonanssisävelen cis purkautumisen sointusävel d:lle, mikä on hyvä esimerkki tekstin ja musiikin yhteydestä: Jumalan kädestä saatu apu helpottaa painavan ristin kantamista. (Crouch 1996, viitattu 27.3.2017.)

Aarian kahdessa ensimmäisessä lauluosuudessa keskiössä ovat pitkät melismat sanoilla tragen (suomennos: kantaa, liite 2) ja Plagen (suomennos: kärsimys, liite 3). Nämä yhdessä ristisauvan (Kreuzstab) kanssa luovat vahvan kontrastin viimeisen lauluosuuden rauhoittavalle tunnelmalle ("Da leg' ich den Kummer auf einmal ins Grab"). (Finscher 1999, 61.) Aarian lopusta löytyy myös kyneleet-sanalle (tränen) rakennettu Bachille varsin tyypillinen itkumotiivi, jossa kynelehtimistä kuvataan hienovaraisella kromatiikkaa sisältävällä melismalla (liite 4). On huomionarvoista, että melisman trioleja ei juurikaan kuulla jousissa tai oboeissa, vaan niiden jo ennestään tutut motiivit jatkuvat. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

Kolmannen lauluosuuden jälkeen kuullaan vielä alun ritornellon kertaus. Tämä on viite siitä, että oli vapahdus yksilölle millainen tahansa, elämää maanpäällä varjostaa aina kärsimys ja tuska (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017).

2.3 Ensimmäinen resitatiivi

Mein Wandel auf der Welt
Ist einer Schiffahrt gleich:
Betrübnis, Kreuz und Not
Sind Wellen, welche mich bedecken
Und auf den Tod
Mich täglich schrecken;
Mein Anker aber, der mich hält,
Ist die Barmherzigkeit,
Womit mein Gott mich oft erfreut.
Der rufet so zu mir:
Ich bin bei dir,
Ich will dich nicht verlassen noch versäumen!
Und wenn das wütenvolle Schäumen
Sein Ende hat,
So tret ich aus dem Schiff in meine Stadt,
Die ist das Himmelreich,
Wohin ich mit den Frommen
Aus vielem Trübsal werde kommen.

Pyhiinvaellukseni maailmassa
on kuin merimatka:
vaikeudet, kärsimykset ja tuska
ovat aaltoja, jotka ympäröivät minua
ja kuolemaan saakka
minua päivittäin kauhistuttavat;
kuitenkin ankkurini, joka pitää minut paikallaan,
on armo,
jolla Jumala usein minua rauhoittaa.
Näin ollen hän huutaa minulle:
Minä olen sinun kanssasi,
minä en hylkää sinua!
Ja kun raivoavat virrat

tulevat loppuunsa,
minä astun alas laivastani kaupunkiini,
joka on taivasten valtakunta,
jossa vanhurskaiden kanssa
vapaudun monista vaivoista.

Suomennos: Tomi Punkeri

Ensimmäisessä resitatiivissa teemana on elämän vertaaminen merimatkaan. Aaltoja resitatiivissa matkii sellon kolmisointuliike (Liite 5). Aaltojen loppuessa päättyy myös sellon liike, joka muuttuu pitkiksi ja staattisiksi nuoteiksi, jotka luovat tunnelman rauhallisesta satamasta. (Finscher 1999, 61.) Lopussa musiikillinen kuvio sanalla ”vielem” (suomennos: monista) (Liite 6) muistuttaa tuskista, joista juuri on päästy irti (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017).

Ensimmäisen aarian ollessa jopa edistyksellinen Bachin ajan musiikiksi resitatiivi viittaa ennemminkin Bachin lapsuudenajan musiikkiin. Voidaan jopa ajatella, että ”Ich bin bei dir” -sanoma viittaa Jumalan suojelukseseen, joka on lohdutuksena 9- vuotiaalle Johann Sebastianille, joka oli juuri menettänyt molemmat vanhempansa. (Gardiner 2005, viitattu 13.3.2017.)

2.4 Toinen aaria

Endlich, endlich wird mein Joch
wieder von mir weichen müssen.
Da krieg ich in dem Herren Kraft,
Da hab ich Adlers Eigenschaft,
Da fahr ich auf von dieser Erden
Und laufe sonder matt zu werden.
O gescheh es heute noch!

Viimeinkin ikeeni
täytyy poistua minusta.
Sitten minä taistelen Herran voimassa,
sitten minulla on kotkan voimat,

sitten minä matkustan pois tästä maasta
ja juoksen väsymättä.
Voi, anna sen tapahtua tänään!

Suomennos: Tomi Punkeri

Toinen aaria on pituudeltaan ensimmäisen kaltainen, ja se on luonteeltaan voimakas, nopea ja iloinen (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017). Aarialle ominaista on oboen ja laulajan duetto, joka jatkuu läpi koko aarian (Liite 7). Oboen voidaan ajatella olevan metafora suojelusenkelistä, joka juhlii uuden pyhiinvaeltajan kanssa. (Gardiner 2005, viitattu 13.3.2017.) Da capo -rakenne, tanssilaisuus ja oboen solistinen rooli tekevät siitä suorastaan vastakohtan kantaatin ensimmäiselle aarialle. Ilo ja varmuus uskosta ovat selkeästi läsnä musiikissa. (Finscher 1999, 61.)

Aaria on varsin tyypillinen da capo cum ritornello -aaria: Ensimmäinen osuus, joka alkaa ja loppuu instrumentaalisella ritornellolla, on 63 tahtia pitkä. Näiden tahtien aikana tekstistä käydään vain kaksi säettä: "Endlich, endlich wird mein Joch wieder von mir weichen müssen." Keskiosuus taas on vain 17 tahtia pitkä ja sen aikana käydään kaikki loput säkeet. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

2.5 Toinen resitatiivi

Ich stehe fertig und bereit,
Das Erbe meiner Seligkeit
Mit Sehnen und Verlangen
Von Jesus Händen zu empfangen.
Wie wohl wird mir geschehn,
Wenn ich den Port der Ruhe werde sehn.
Da leg ich den Kummer auf einmal ins Grab,
Da wischt mir die Tränen mein Heiland selbst ab.

Minä seison valmiina
ottamaan vastaan jumaluuden perinnön
halulla ja kaipuulla

Jeesuksen käsistä.
Kuinka hyvä se olisikaan minulle,
jos voisin nähdä rauhan sataman.
Siellä vihdoinkin minä hautaan murheeni hautaan.
Siellä pelastajani itse pyyhkii kyynelini.

Suomennos: Tomi Punkeri

Toisen ja samalla viimeisen resitatiivin keskeinen sanoma on valmius. Kristuksen avulla matkaaja saavuttaa rauhan sataman, jonne hän voi vihdoinkin haudata murheensa. Lopulta pelastaja pyyhkii hänen kyynelensä. Resitatiivin lopussa toistuvat samat fraasit, jotka kuultiin ensimmäisen aarian lopussa: "Da leg ich den Kummer auf einmal ins Grab, Da wischt mir die Tränen mein Heiland selbst ab." On epätavallista käyttää samaa tekstiä kahteen kertaan myöhemmissä kantaatin osissa. Tästä syystä sanoilla on erityinen merkitys. Tekstin lisäksi resitatiivissa toistuvat samat musiikilliset ideat. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.) Erityisesti huomio kiinnittyy träne-sanalla (kyyneleet) toistuvaan voimakkaaseen melismaan, joka on tuttu jo ensimmäisestä aariasta (Liite 8).

Edellä kuvatulla toistolla Bach haluaa kantaatissaan korostaa elämän (tässä tapauksessa merimatkan) päätteeksi avautuvaa rauhaa. Matka on täynnä ylä- ja alamäkiä, kärsimystä ja tuskaa, mutta lopussa matkaajaa odottaa lopullinen rauha, jossa Jeesus itse pyyhkii kaikki kyyneliet. Idea toistosta on todennäköisesti tullut Bachilta itseltään, ei runoilijalta (Finscher 1999, 61).

2.6 Koraali

Kom, o Tod, du Schlafes Bruder,
Komm un führe mich nur fort;
Löse meinse Schiffeins Ruder,
Bringe mich an sichern Port!
Es mag, wer da will, dich scheuen,
Du kannst mich vielmehr erfreuen;
Denn durch dich komm ich herein
Zu dem schönsten Jesulein.

Tule, kuolema, sinä unen veli,
tule ja johdata minua nyt eteenpäin.
Löysää nyt pienen venhoni peräsintä.
Tuo minut turvalliseen satamaan!
Moni haluaa karttaa sinua,
minua sinä ilahdutat aina vain enemmän,
sillä sinun kauttasi
pääsen ihanimman Jeesus- lapsen luo.

Suomennos: Tomi Punkeri

On mahdollista, että Bach on tarkoittanut lopun koraalinen laulettavaksi kvartetilla siten, että alinta ääntä laulaisi bassosolisti. Koraalin tekstissä kutsutaan Unen kumppania, Kuolemaa, johdattamaan kaikkia suojaamaan satamaansa. Kuolema nähdään tässä tilanteessa ennemminkin ystävänä kuin vihollisena. Usein Bachin musiikissa kuolemaa pidetään negatiivisena asiana, mutta tässä koraalissa asetelma poikkeaa tavallisesta: kuolema on ihmisen taisteluiden loppukaneetti, joka päättää maanpäällisen elämän. (Mincham 2010, viitattu 10.3.2017.)

Kantaatti päättyy sanoihin: "Denn durch dich komm ich herein zu dem schönsten Jesulein". Lopulta matkaaja pääsee Jeesuksen luo rauhaan. Samalla kantaatti saa päätöksensä.

3 KATSAUS KONSERTIN JÄRJESTÄMISEEN

3.1 Ennen konserttia

3.1.1 Projektin järjestämisestä

Projektin järjestämisessä on tärkeää asettaa selkeät tavoitteet. Ne kuvaavat, mitä tehdään, ja määrittävät samalla projektiin tarvittavien resurssien määrän. (Kettunen 2009, 100.) Joskus projektien tekijät hyppäävät suoraan ilman valmistelutöitä projektisuunnitelman tekemiseen, jopa suoraan itse projektin tekemiseen. Projektisuunnitelmalla kuvataan ja suunnitellaan matka lähtötilasta haluttuun tavoitetilaan. (Rissanen 2002, 54–55.) Kantaattikonsertin järjestämisessä projektisuunnitelman keskeisimmät käytännön osat olivat konserttiaikataulun suunnittelu, soittajien, kapellimestarin ja kuoron rekrytoiminen sekä konserttitilan varaaminen. Tärkeässä roolissa olivat myös nuottien hankkiminen, konsertin mainostaminen ja ohjelmalehtisten laatiminen.

3.1.2 Käytännön järjestelyt

Konsertti oli alun pitäen suunniteltu pidettäväksi vuoden 2016 pyhäinpäivänä. Paikkana olisi ollut Oulun tuomiokirkko. Samana viikonloppuna siellä oli tarkoitus esittää myös W.A. Mozartin Requiem sekä pyhäinpäivän lauantaina että sunnuntaina. Kantaattikonsertti olisi ollut varsin helppo järjestää näiden konserttien yhteyteen, sillä paikalla olisivat olleet valmiina kapellimestari, soittajat ja mahdollisesti paljon yleisöäkin. Kantaattikonsertin suunnittelu alkoi jo edellisenä keväänä, mutta silloin konsertti jäi vielä vain suunnitelmaksi, sillä varsinaiset käytännön järjestelyt jäivät tekemättä. Lopulta pyhäinpäivä oli aivan ovella, eikä konserttia vielääkään ollut suunniteltu loppuun asti, mistä johtuen alkuperäinen suunnitelma ei toteutunut.

Alusta alkaen konsertin kapellimestariksi oli lupautunut oululainen Olli Heikkilä. Hänen kanssa aloimme noin kaksi viikkoa ennen pyhäinpäivää miettimään, miten kantaatin lopulliset käytännön järjestelyt saataisiin tehtyä. Olin samoihin aikoihin Oulun Tuomiokirkossa kanttoriharjoittelussa ja päätin selvittää, voisiko kantaattia esittää ennen pyhäinpäivän sunnuntain Requiem-esitystä. Tila oli onneksi vapaa ja aloimme siten kaavilla esitysajaksi ajankohtaa noin kaksi tuntia ennen illan Requiemia.

Tämän jälkeen oli selvitettävä orkesterin soittajien saatavuus näille ajoille. Saimme Heikkilän kanssa koottua paikalle jousikvartetin (1. viulu, 2. viulu, alttoviulu ja sello), jota vahvisti lisäksi urkuri ja oboisti. Oboisti oli välttämätön esitykselle, sillä oboen rooli erityisesti aarioissa on merkittävä. Pidimme yhden harjoitukset esitystä edeltävällä viikolla sekä kenraaliharjoituksen ennen esitystä. Soittajina konsertissa toimivat 1. viulussa Johanna Luokkanen, 2. viulussa Henri Pigg, alttoviulussa Tuomas Heikkilä, sellossa Tuuli Leppänen, oboessa Risto-Matti Pelkonen ja uruissa Johanna Simonen.

Orkesterin lisäksi tarvitsimme vielä kuoron loppukoraalia varten. Kävin vierailulla Mozartin Requiemien harjoituksissa viikkoa ennen kantaattiesitystä ja kyselin halukkaita kuorolaisia tulemaan. Lopulta kuoro koostui noin 15 henkilöstä, mihin olimme erittäin tyytyväisiä. Kuorolaiset olivat pääosin oululaisesta Cantio Laudis -kuorosta.

Konsertin käytännön järjestelyt tapahtuivat lopulta niin nopeasti, ettei mainostamiseen jäänyt kovin paljoa aikaa. Siispä mainostaminen tapahtui lähinnä Facebookissa tapahtumakutsuilla. Konserttiin osallistui lopulta noin 30 henkeä. Esitystä arvioimaan konserttiin tulivat Oulun ammattikorkeakoulun kirkkomusiikkikoulutuksen johtaja Ari Rautakoski sekä Oulun tuomiokirkon kanttori Henna-Mari Sivula.

3.1.3 Henkilökohtainen harjoittelu

Barokin ajan musiikin piirteet voidaan kiteyttää kolmeen asiaan: lauluäänen käyttöön instrumentaalisin tavoin, sanojen merkitykseen ja basso continuon käyttöön lähes kaikissa ensembleissä harmonisena perustana. Barokkimusiikin valmistelu on aikaa vievää, ja siksi harjoittelu on aloitettava hyvissä ajoin. Jotta musiikki on kuulijalle miellyttävää, on löydettävä tasapaino kirjoitetun musiikin ja tulkinnan välillä. Barokin aikakaudella esiintyjän tulkintaa pidettiin vähintäänkin yhtä tärkeänä kuin kirjoitettua musiikkia. Tästä syystä nuoteissa usein annetaankin esiintyjälle vapauksia tehdä muun muassa mieleisiään dynaamisia vaihteluita ja korukuvioita. (Cyr 1992, 23–24.) Esiintyjän täytyy luottaa omaan kokemukseen ja intuition muuntaessaan nuotinnettua musiikkia ääneksi. Tunnistamalla tiettyjen säveltäjien tiettyinä ajanjaksoina säveltämiä piirteitä voidaan määri-

tellä erilaisia tyyllisiä karaktärejä, jotka helpottavat muusikoita tulkitsemaan nuotinnusta. Onnistuneessa harjoittelussa tämä tietopohja muuttuu lopulta intuitiiviseksi tyylin hallinnaksi. (Cyr 1992, 21.)

Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaatti ei poikkeakaan edellä kuvatusista. Harjoitteluun on varattava aikaa, jotta esiintyjä pystyy luomaan ainutlaatuisen henkilökohtaisen tulkinnan teoksesta. Ensimmäinen aaria otettiin käsittelyyn jo vuonna 2014 laulunopettaja Markku Liukkosen vinkistä. Hän myös tarjosi nuottimateriaalin teokseen. Opiskelu painottui lähinnä kyseisen vuoden kesällä järjestetyille Otto Wallenius -laulukurssille Kemiin. Seuraavan kerran aaria oli käsittelyssä Oulun musiikkijuhlien yhteydessä järjestetyllä mestarikurssilla, jossa opettajana toimi Soile Isokoski.

Lauluteknisesti ensimmäinen aaria on vaikea erityisesti hengityksen ja fraasien kantamisen kannalta. Heti aarian alun ensimmäiset fraasit tuottavat laulajalle haasteita nousevalla kolmisointukullalla ja sitä seuraavalla pitkällä juoksutuksella sanalla ”tragen”, sillä sävelet pysyvät paljolti baritonin äänen ylimenosävelillä. Solisti lähtee herkästi laulamaan kurkunpäästä ja äänihuulia vastaan. Tällöin ikään kuin puristaa mailasta liian lujasti. Sopiva laulamisen rentous häviää, ja tulee tunne hapen loppumisesta. Tällöin seuraavaan fraasiin siirtyminen on äärimmäisen haastavaa. Tällainen laulutapa myös väsyttää ääntä ja vaikeuttaa kantaatin seuraavia osia.

Muut osat kantaatista tulivat työstettäväksi vasta opinnäytetyöidean herättyä keväällä 2016. Konsertti pyhäinpäivänä hämmötti, ja tästä syystä riittävän aikainen harjoittelu oli aloitettava heti. Toisessa aariassa haasteita tuottivat nopeat juoksutukset ja tasapainoisen hengityksen säilyttäminen. Ensimmäisen aarian tavoin toinen aaria on myös varsin pitkä ja vaatii laulajalta kestävyyttä. Ilman hyvää hengityksen tasapainoa juoksutuksista tulee kankeita ja äänen notkeus kärsii. Hapen loppumisen ongelmat ovat myös tässä aariassa olemassa. Erityisesti pitkät ja amplitudiltaan laajat juoksutukset haastavat laulajaa. Moni juoksutus alkaa modaalirekisteristä ja siirtyy heti alarekisteriin, mitä seuraa pitkä sävelkulku ylärekisteriin.

Resitatiivit jäivät harjoittelussani viimeiseksi. Ne eivät tuottaneet suuria äänellisiä haasteita (lukuun ottamatta jälkimmäisen resitatiivin lopun matalia ääniä), mutta kerronnallisesti työtä oli sitäkin enemmän. Merimatkan kuvaaminen vaatii pitkää ja jäntevää legatoa sekä intensiivistä kerrontaa. Jälkimmäisen resitatiivin itkumotiivissa kulminoituu koko kantaatin sanoma. Tämän sanoman vaakuuttava tulkitseminen yleisölle vaatii syvällistä tekstin omaksumista.

Kantaattia harjoiteltaessa on pohdittava hengellisen sanoman merkitystä ja sen välittymistä kuulijalle. Hengellisen musiikin esittäminen poikkeaa paljon maallisen musiikin esittämisestä, sillä uskonnollisiin teemoihin on suhtauduttava tietyllä varovaisuudella. Lähes kaikilla ihmisillä on jonkinlainen suhde uskontoon, oli se sitten positiivinen tai negatiivinen. Ehkä tärkeimmäksi tekijäksi sanoman välittämisessä koen sen, että sanat merkitsevät myös minulle itselleni jotain. Tällöin sanoma välittyy helpommin.

3.2 Esiintyminen

Esiintymisjännitys voi pahimmillaan haitata muusikkoa merkittävästi ja muuttaa lopulta ramppikuumeeksi. Kokemusten perusteella ramppikuume voi ilmetä karkeasti kolmella eri tavalla. Ensimmäinen ilmentymä on epätodellinen olo ympäristön ja oman kehon suhteen. Esiintyjä ei välttämättä esimerkiksi tunnista konserttisalia tai muista esittämäänsä teosta. Toinen ja kolmas liittyvät lihas-tonukseen. Se joko tahdottomasti lisääntyy ja aiheuttaa muun muassa hengityksen kireyttä, kurkunpään kankeutta ja vatsalihasten ja pakaroiden jännittymistä tai vähenee, jolloin hengitys voi jäädä pinnalliseksi ja vatsalihakset voivat löystyä. Tällöin esimerkiksi äänen vibrato voi hidastua. Ramppikuumetta välttääkseen laulajan on tunnettava hyvin oma kehonsa ja äänensä. Kehon tuntuma vaihtelee eri paikoissa laulaessa, ja siksi on tärkeää harjoitella akustiikaltaan erilaisissa tiloissa. Tällöin konserttitilanteessa laulajan kokema kehon tuntuma ei pääse yllättämään. Tuttu tunne kehossa rohkaisee laulajaa esiintyessä. (Berghs 2008.)

Kantaattikonsertti oli minulle erityisen jännittävä, koska en ollut ennen esiintynyt orkesterin solistina näin laajassa teoksessa. Harjoittelu oli kuitenkin tuottanut tulosta ja erityisesti aarioissa olo oli varsin itsevarma. On hyvä tiedostaa teoksen haastavat paikat ja suhtautua niihin sopivalla tyyneydellä. Esitystilanne oli ilmapiiriltään miellyttävä ja rento. Soittajien ja kuorolaisten keskuudessa vallitsi hyvä henki.

Musiikillisesti projekti onnistui hyvin, ja omassa osuudessani suoriuduin mielestäni kiitettävästi. Konsertin jälkeen laulaja on harvoin täysin tyytyväinen esiintymiseensä, mutta olen aina ajatellut, että jokainen esitystilanne on ainutlaatuinen. Siksi sen hetkinen laulutaso on juuri kyseiseen hetkeen paras mahdollinen taso. Myös soittajat suoriutuivat hyvin.

Konsertista saatu palaute oli enimmäkseen positiivista. Kritiikkiä annettiin tekstin ilmaisusta, sillä kirkon perälle siitä ei kuulijoiden mukaan saanut kunnolla selvää. Arviointilautakunta arvioi esitystä kypsäksi, liikuttavaksi ja musikaaliseksi.

4 POHDINTA

Ich will den Kreuzstab gerne tragen -kantaatissa basso continuo luo teoksen rytmisen ja soinnillisen pohjan, sanat ovat merkittävässä asemassa tulkinnassa, ja lauluääntä käytetään soitinmaisesti, mikä tulee esiin erityisesti toisessa aariassa solistin ja oboen duetossa. Nämä kolme tekijää tekevät kantaatista tyypillisen barokin ajan sävellyksen. Tekstin ja musiikin symbioosiin esiintyjillä on vapaudet lisätä omaa intuitiivista ja opittua tulkintaansa.

Kanttorin työnkuvaan kuuluu seurakunnassa erilaisten musiikkitilaisuuksien järjestäminen. On mielenkiintoista miettiä, millaisia tilaisuuksia kanttorin pitäisi toteuttaa. Niiden määrä ja laatu riippuvat paljon kanttorin osaamisalueista, kiinnostuksesta ja seurakunnan resursseista. Kantaatti BWV 56 sopisi seurakuntaelämässä hyvin 19. sunnuntaille helluntaista, sillä se on sävelletty juuri tälle pyhälle. Tämä ei kuitenkaan estä kantaatin esittämistä myös muuna kirkkovuoden ajankohtana, sillä sen sanoma sopii evankelioivan sisällön vuoksi melkein mihin vain. Luonnollinen paikka esitykselle olisi esimerkiksi messun pitkä loppumusiikki, jolloin halukkaat seurakuntalaiset voisivat jäädä sitä kuuntelemaan. Jos kantaatin haluaisi esittää erillisessä konsertissa, pitäisi ohjelmassa olla myös muuta musiikkia, sillä yksinään vähän yli 20 minuutin kantaatissa ei riitä sisältöä kokonaiselle konsertille.

Kantaatin esittäminen vaatii kanttorilta joko perehtyneisyyttä laulumusiikkiin tai vaihtoehtoisesti kuoron tai orkesterin johtamiseen. Tietysti urkuihin perehtynyt kanttorikin voisi tämän kantaatin esittää, mutta hän joutuisi silloin etsimään pääsolistin ja orkesterin johtajan muualta. Tämä tuottaisi todennäköisesti seurakunnalle lisäkuluja. Onneksi kanttorin työn monipuolisuus antaa mahdollisuuksia hyvin erilaisiin musiikkihetkiin ja matineoihin, joissa jokaisen muusikon omat vahvuudet pääsevät esille.

Mikä on tällaisten isojen kirkkomusiikkiteosten merkitys seurakunnassa? Niiden merkityksen keskiössä on hengellinen ravinto kuulijalle. Musiikki voi koskettaa seurakuntalaista tavalla, johon esimerkiksi messussa saarna tai liturgia eivät välttämättä pysty. Tämä on yksistään arvokas asia kanttorille, sillä hänelläkin on musiikin avulla eräänlainen evankelioimisen vastuu seurakunnassa. Toinen tärkeä tekijä on seurakuntalaisten sivistäminen länsimaisella taidemusiikilla. Hengellisellä taidemusiikilla on ollut suuri merkitys länsimaisen taiteen kehityksessä, joten kirkkomusiikkiteokset

ovat oivallinen tapa avartaa ihmisten näkemyksiä musiikista. Tähän tarkoitukseen Bachin musiikki on kuin luotu, sillä hänen musiikissaan yhdistyvät taidokkaasti hengellinen sanoma ja musiikki.

Esityksen käytännön järjestelyt olisi voinut hoitaa huomattavasti aikaisemmin. Tällöin esimerkiksi mainostamiselle olisi jäänyt paremmin aikaa, ja mahdollisesti yleisöä olisi tullut enemmän kuuntelemaan. Myös varmuus projektin onnistumisesta olisi helpottanut soittajien ja myös itseni suoriutumista, kun aikatauluja olisi voinut suunnitella paremmin, jolloin yhteiselle harjoittelulle olisi jäänyt enemmän aikaa. Nämä asiat on hyvä ottaa huomioon seurakuntaelämässä erilaisia projekteja järjestettäessä.

Kantaattikonsertin järjestäminen oli minulle ainutlaatuinen ja opettavainen kokemus. Konserttien järjestämistä pystyisi monella tavalla tehostamaan tulevaisuudessa. On tärkeää aloittaa valmistautuminen riittävän aikaisin. Moniammatillisen yhteistyön merkitystä seurakuntayhteisössä ei tässäkään tapauksessa voi olla korostamatta liikaa, sillä esimerkiksi konserttia järjestettäessä eri tehtäviä voi delegoida muille työntekijöille. Muilta voi saada myös ideoita käytäntöjen järjestämiseen ja myös musiikilliseen antiin.

Harjoitteluprosessissa on tärkeää löytää riittävä varmuus omasta tekemisestä, jotta musiikkia uskaltaa esittää yleisölle. Laulaessa oman kehon aistimusten tunteminen ja pitkäjänteinen harjoittelu akustiikaltaan erilaisissa tiloissa helpottavat muusikkoa kestämään ramppikuumetta. Mielestäni harjoiteltava teos ei tule ikinä valmiiksi, vaan siihen voi aina myöhemmin palata uudelleen ja uudelleen, jolloin aivan uudenlaiset asiat voivat nousta siitä esille. Tällöin henkilökohtainen tulkinta kehittyy ja rikastuu.

LÄHTEET

Bergsh, G. 2008. Stage Fright in Singers: Three Reaction Types. *Folia Phoniatica et Logopaedica* 60, 294-297.

Boyd, M. 1983. Bach. J.M.Dent & Sons Ltd. Helsingissä kustannusosakeyhtiö Otava.

Crouch, S. 1996. Bach Cantata Listener's Guide. Classical Net. Viitattu 27.3.2017. <http://www.classical.net/music/comp.lst/works/bachjs/cantatas/056.php>.

Cyr, M. 1992. *Performing baroque music*. England: Ashgate Publishing Limited.

Ettler, C. Seiffert, M. & Taubmann, O. 1982. Johann Sebastian Bach : Ich will den Kreuzstab gerne tragen, Kantate BWV 56 Klavierauszug, EB 7056. VEB Breitkopf & Härtel Musikverlag Leipzig.

Finscher, L. 1999. *Bach Complete: Sacred cantatas vol. 2*. Hamburg : Teldec Classics International.

Gardiner, J.E. 2005. Cantatas for the Nineteenth Sunday after Trinity. Bach Cantatas website. Viitattu 13.3.2017. http://www.bach-cantatas.com/Pic-Rec-BIG/Gardiner-P10c%5Bsdg110_gb%5D.pdf.

Haapasalo J. Kirkkovoosi soi, Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osasto. Viitattu 4.3.2017. <http://www2.siba.fi/cgi-bin/shubin/bach.cgi?95>

Kettunen, S. 2009. *Onnistu projektissa. 2., uudistettu painos*. Helsinki WSOYpro.

Mincham, J. 2010. *The Cantatas of Johann Sebastian Bach: A listener and student guide*, Chapter 29 BWV 56 Ich will den Kreuzstab gerne tragen. J. S. Bach Cantatas website. Viitattu 10.3.2017. <http://www.jsbachcantatas.com/documents/chapter-29-bwv-56>.

Rissanen, T. 2002. *Projektilla tulokseen*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti.

1. Aria

Ob. I, II
 Taille*
 Viol. I, II
 Va.
 Continuo

tutti

The musical score is written for a woodwind and string ensemble. The woodwind part (top staff) features a melodic line with various ornaments and dynamics. The string part (bottom staff) provides a rhythmic accompaniment with a 'tutti' marking. The score includes repeat signs and a key signature of one flat.

(Ettler 1982.)

41

Hand; ich will den Kreuz-stab ger - ne tra -
 Hand; I with my cross - staff glad - ly wan -

46

- gen, er kommt
 der, it comes

(Ettler 1982.)

71

mich nach mei-nen Pla -
o'er; 'twill lead me yon

Ob. I, II
Viol. I, II
Taille
Va.
tutti

76

- gen, der
der, all

(Ettler 1982.)

148

mir die Trä - - - - - nen mein Heiland selbst ab.
iour will wipe - - - - - *all my tears a - way.*

J. S. B. I. 56

Dal Segno

(Ettler 1982.)

2. Recitativo

Mein Wan-del auf der Welt ist ei-ner Schiffahrt
 My jour-ney through the world is like un-to-a

Vc. (solo)
 Continuo

arpeggiando

Vc.
 Cont.

(Ettler 1982.)

aus vie- - - - - ler Trüb-sal wer-de kommen.
hall I u-nite with saints im-mor-tal.

The image shows a musical score for a hymn. The top staff is a vocal line with a melodic line and lyrics. The bottom two staves are a piano accompaniment. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. The lyrics are in German and English. The German lyrics are 'aus vieler Trübsal werden kommen.' and the English lyrics are 'I unite with saints immortal.' The English lyrics are in italics.

(Ettler 1982.)

20

end_lich, — end - lich wird mein — Joeh wie - der von mir wei_

tri_umph, — tri - umph now is — mine, sin and death are tram_

(Ettler 1982.)

13

da wischt mir die Trä-
 my Sav-iour will wipe

16

nen mein Heiland selbst ab.
 all my tears a-way.

The musical score consists of two systems. The first system (measures 13-15) features a vocal line with a treble clef and a piano accompaniment with a grand staff (treble and bass clefs). The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line includes several triplet markings. The piano accompaniment provides harmonic support with chords and moving lines. The second system (measures 16-18) continues the vocal line and piano accompaniment, ending with a double bar line and repeat dots. The piano part includes some complex chordal textures and arpeggiated figures.

(Ettler 1982.)